

Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Στελεχών Αναπτυξιακών
Εταιρειών, Οργανισμών και Δικτύων

Ενσωμάτωση των Στρατηγικών Έξυπνων Χωριών στις Παρεμβάσεις των LEADER/CLLD

Ν. ΒΩΡΟΣ, Δρ Χημικός Μηχανικός,
Ομάδα Συμβούλου κατάρτισης ΣΣ ΚΑΠ

Έξυπνα Χωριά - Ορισμός

- Κοινότητες σε αγροτικές περιοχές που χρησιμοποιούν “καινοτόμες” λύσεις για τη βελτίωση της ανθεκτικότητάς τους, βασιζόμενα στα τοπικά πλεονεκτήματα και ευκαιρίες.
- Στηρίζονται σε μία **συμμετοχική προσέγγιση** για να αναπτυχθεί και να εφαρμοστεί η στρατηγική τους για τη βελτίωση των οικονομικών, κοινωνικών ή/και περιβαλλοντικών συνθηκών, ιδίως αξιοποιώντας λύσεις που προσφέρουν οι **ψηφιακές τεχνολογίες**.
- Τα έξυπνα χωριά επωφελούνται από τη **συνεργασία και τις συμμαχίες με άλλες κοινότητες** και φορείς σε αγροτικές και αστικές περιοχές.

Πηγή: Πιλοτικό έργο: Έξυπνα οικο-κοινωνικά χωριά, Ecorys Τελική αναφορά, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019

Επιμέρους έννοιες

- **Κοινότητες σε αγροτικές περιοχές:** ένας ή περισσότεροι οικισμοί, χωρίς κανέναν περιορισμό ως προς τα διοικητικά όρια.
- **Συμμετοχική προσέγγιση:** ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην της στρατηγικής Smart Village. Διασφάλιση ότι οι ανάγκες για ανάπτυξη ικανοτήτων και κατάρτιση των ανθρώπων θα αντιμετωπιστεί σωστά.
- **Ψηφιακές τεχνολογίες:** τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, εκμετάλλευση μεγάλων δεδομένων ή καινοτομίες που σχετίζονται με τη χρήση του Διαδικτύου των Πραγμάτων (IoT). Μοχλός ώστε τα Έξυπνα Χωριά να γίνουν πιο ευέλικτα, να κάνουν καλύτερη χρήση των πόρων τους και να βελτιώσουν την ελκυστικότητα των αγροτικών περιοχών και την ποιότητα ζωής των κατοίκων της υπαίθρου.
- Η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών **δεν** αποτελεί προϋπόθεση για να γίνεις Έξυπνο Χωριό. Πλην όμως, **όπου είναι δυνατόν**, η ευρυζωνική σύνδεση υψηλής ταχύτητας διευκολύνει την ανάπτυξη των ψηφιακών λύσεων.

Οι στρατηγικές Smart Village ανταποκρίνονται στις προκλήσεις και τις ανάγκες της περιοχής στηριζόμενες σε τοπικές δυνάμεις και πλεονεκτήματα:

- Βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες (σε διάφορους τομείς όπως η υγεία, η κατάρτιση ή οι μεταφορές)
- Ενίσχυση των επιχειρηματικών ευκαιριών και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- Ανάπτυξη βραχέων αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων και εφαρμογή γεωργικών πρακτικών
- Ανάπτυξη των ΑΠΕ, προώθηση κυκλικής οικονομίας
- Καλύτερη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- Διατήρηση/προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας
- Καλύτερη αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς για μεγαλύτερη τουριστική ελκυστικότητα

Σχεδιασμός Παρεμβάσεων Αγροτικής Ανάπτυξης - Ενσωμάτωση στρατηγικών Έξυπνων Χωριών

- Στήριξη των στρατηγικών Έξυπνων Χωριών μέσω της νέας ΚΓΠ
  - ❑ LEADER/CLLD
  - ❑ Λοιπές μορφές συνεργασίας
  - ❑ Μεταφορά γνώσεων, επενδύσεις κοινότητας & ιδιωτικού τομέα
- Τα μέτρα αυτά δεν μπορούν από μόνα τους να επιλύσουν τις υποκείμενες προκλήσεις και ανάγκες της ψηφιοποίησης των αγροτικών περιοχών, μπορούν όμως να διαδραματίσουν αρκετούς κομβικούς ρόλους όπως:
  - ❑ Συσπείρωση τοπικών, περιφερειακών και εθνικών φορέων για την δημιουργία κοινωνικού οράματος και εξεύρεση λύσεων
  - ❑ Χρήση για έλεγχο νέων ή εναλλακτικών λύσεων και επενδύσεις μικρής κλίμακας → Δημιουργία προϋποθέσεων για περαιτέρω δημόσια ή ιδιωτική χρηματοδότηση και συμπλήρωση/επέκταση της λύσης
  - ❑ Αξιοποίηση παρεμφερών επενδύσεων που στηρίζονται από την πολιτική συνοχής της ΕΕ, το πρόγραμμα Ψηφιακή Ευρώπη, το πρόγραμμα Horizon και εθνικά προγράμματα που στηρίζουν ευρύτερες ψηφιακές στρατηγικές

Περιορισμοί - Προϋποθέσεις

- Το σχέδιο δράσης θα πρέπει να είναι **χωρικά εστιασμένο** και δεν μπορεί να αφορά σε περιοχή μεγαλύτερη των 10.000 μόνιμων κατοίκων.
- Για την σύνταξη του σχεδίου δράσης θα πρέπει να έχει ακολουθηθεί η «**εκ των κάτω προς τα επάνω**» διαδικασία, να προβλέπει δείκτες εκροών και προσδοκώμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων, και να έχει ολιστικό χαρακτήρα.
- Βασικό χαρακτηριστικό του θα πρέπει να είναι η **κοινωνική ή / και η τεχνολογική καινοτομία** και να προβλέπει δράσεις όπως δράσεις ευρυζωνικότητας, παραγωγής ή εξοικονόμησης ενέργειας, αντιμετώπισης περιβαλλοντικών προβλημάτων, εξυπηρέτησης των νέων ή των ηλικιωμένων της περιοχής, την αναβάθμιση της παροχής υπηρεσιών υγείας και άρση της κοινωνικής απομόνωσης.
- Η ένταση ενίσχυσης ορίζεται έως το 100%
- Υλοποίηση μόνο μέσω **LEADER**
- Οι ΟΤΔ **δεν μπορούν** να είναι μέλη του συνεργατικού σχήματος
- Οι δυνητικές επενδύσεις **δεν έχουν περιορισμό** ως προς το μέγεθος δεδομένου ότι μπορούν να ενισχυθούν και από άλλα ταμεία

Μεθοδολογία για την υποστήριξη του Ψηφιακού Μετασχηματισμού σε Έξυπνα Χωριά (1/2)

1. Διασφάλιση Πρόσβασης στη Συνδεσιμότητα

- Για να αξιοποιήσουν το δυναμικό τους, τα Έξυπνα Χωριά πρέπει να συνδυάσουν την πρόσβαση σε υλική υποδομή με την ανάπτυξη άλλων βασικών μη τεχνικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων

2. Θέση σε εφαρμογή μηχανισμών που θα ωθήσουν τα τοπικά ενδιαφερόμενα μέρη να συμμετάσχουν στον προσδιορισμό των ψηφιακών αναγκών και στη συν-δημιουργία ψηφιακών λύσεων (ΟΤΔ LEADER):

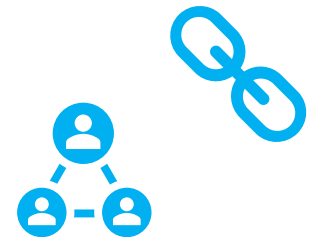
- Ανάλυση αναγκών και ικανοτήτων σε κατοίκους, δημόσιους παράγοντες και επιχειρήσεις
- Από κοινού ανάπτυξη ενός οδικού χάρτη ψηφιοποίησης.

Γενικά, ο οδικός χάρτης θα ξεκινήσει από τον ψηφιακό αλφαριθμητισμό και την ένταξη, ώστε να εφοδιαστούν τα ενδιαφερόμενα μέρη με την κατάλληλη ψηφιακή ενημέρωση την οποία θα ακολουθήσουν δεξιότητες και ικανότητες πρόσβασης σε υφιστάμενη ή προγραμματισμένη ψηφιακή υποδομή, κατανόησης και χρήσης των επακόλουθων υπηρεσιών και, τελικά, συμβολής στον συν-σχεδιασμό νέων υπηρεσιών και δράσεων.

Μεθοδολογία για την υποστήριξη του Ψηφιακού Μετασχηματισμού σε Έξυπνα Χωριά (2/2)

3. Οι κοινότητες και οι ΟΤΔ πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ενδιάμεσους φορείς, διαμεσολαβητές, και «χώρους» προκειμένου να υποστηρίξουν την ψηφιακή μετάβαση
  - Ψηφιακοί κόμβοι, εργαστήρια ψηφιακών τεχνολογιών (fab-lab), χώροι συνεργασίας, ζωντανά εργαστήρια και άλλοι ενδιάμεσοι φορείς μπορούν να συντελέσουν στην ανάπτυξη της τοπικής ικανότητας για καινοτομίες. Με την υποστήριξή τους, τα χωριά μπορούν να δημιουργήσουν και να συμβάλουν σε νέα έξυπνα προϊόντα και υπηρεσίες για την περιοχή
4. Συνεργασία με άλλους ψηφιακούς συντελεστές στα ευρύτερα περιφερειακά και εθνικά οικοσυστήματα
  - Οι ψηφιακές καινοτομίες ωθούνται σε μεγάλο βαθμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις, ερευνητικά ιδρύματα και μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές και συνήθως πραγματοποιούνται σε ευρεία κλίμακα. Οι αγροτικές κοινότητες κινούνται σε ένα πολύπλοκο δημόσιο οικοσύστημα καινοτομίας με διαφορετικές χωρικές και τομεακές στρατηγικές και διαφορετικούς συντελεστές.
  - Κάθε Έξυπνο Χωριό πρέπει να σκέφτεται ρεαλιστικά και να τοποθετηθεί στο πλαίσιο αυτών των συστημάτων ψηφιοποίησης ανάλογα με το επίπεδο ψηφιακής ωριμότητάς του και να συνάψει συμμαχίες και να συνεργαστεί με τοπικές και εθνικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές δομές.
  - Το πρώτο βήμα είναι να χαρτογραφηθούν οι αρμοδιότητες πολιτικής και οι συντελεστές. Με αυτόν τον τρόπο, ο τοπικός πληθυσμός θα μπορέσει να κατανοήσει πού έγκειται η ευθύνη για κάθε θεματικό τομέα ή τομέα πολιτικής και τους μηχανισμούς που τους επιτρέπουν να επηρεάσουν την πολιτική και την εφαρμογή.

Θεματικές Περιοχές Έξυπνων Χωριών

<https://www.smartrural21.eu/>

Το έργο Smart Rural είναι ένα έργο διάρκειας δύομιση ετών που υποστηρίζεται από την **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** (ΓΔ AGRI) με γενικό στόχο να προωθήσει και να εμπνεύσει τα χωριά να **αναπτύξουν και να εφαρμόσουν προσεγγίσεις και στρατηγικές έξυπνων χωριών** σε όλη την Ευρώπη και να συναγάγουν συμπεράσματα και να υποστηρίξουν το μέλλον παρεμβάσεις πολιτικής στα έξυπνα χωριά.

- 1. Άνθρωπος:** Εκπαίδευση (σχολεία, παιδιά, Νεολαία, Βελτίωση ηλεκτρονικών δεξιοτήτων, Βελτίωση άλλων δεξιοτήτων μέσω ψηφιακών τεχνολογιών, Κοινωνική ένταξη μειονεκτικών ομάδων, Υποστήριξη ηλικιωμένων, Εθελοντισμός, Ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής
- 2. Ζωή – Διαβίωση:** Υπηρεσίες υγείας/υγειονομικής περίθαλψης, Τέχνες και μουσική, Κοινοτικός χώρος, Πολιτισμός και κληρονομιά, Στέγαση, Ζωή και τακτοποιημένες πόλεις, Άλλες δημόσιες υπηρεσίες, Ασφάλεια και εγκληματικότητα, Αθλητισμός, χόμπι και ενδιαφέροντα, Υποστήριξη σε νεοφερμένους
- 3. Κινητικότητα-Συνδεσιμότητα:** Ευρυζωνική σύνδεση και υποδομή, Ποδηλατικές / πεζοπορικές διαδρομές, Βελτίωση της συνδεσιμότητας των μεταφορών, Χρήση ψηφιοποίησης και νέων τεχνολογιών
- 4. Περιβάλλον:** Βιοοικονομία, Κυκλική οικονομία / διαχείριση απορριμμάτων, Ενδιαιτήματα και βιοποικιλότητα, Διαχείριση γης, Χαμηλή οικονομία άνθρακα, Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ενεργειακή απόδοση, Αποδοτικότητα πόρων, Έδαφος, Νερό
- 5. Διακυβέρνηση:** Επικοινωνία, Ανάπτυξη ικανοτήτων της Κοινότητας, Συνεργασία (συμπεριλαμβανομένων και άλλων χωριών), Βελτίωση των δεσμών μεταξύ πόλης και υπαίθρου, Συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων, Σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
- 6. Οικονομία:** Επιχειρηματικότητα/υποστήριξη επιχειρήσεων, Γεωργία και επιχειρήσεις αγροδιατροφής, Εσωτερικές επενδύσεις και Αμεσες Ξένες Επενδύσεις, Έρευνα, καινοτομία και ανάπτυξη γνώσης, Κοινωνικές επιχειρήσεις, Υποστήριξη ατόμων που αναζητούν εργασία, Τουρισμός/αναψυχή

Παραδείγματα Έξυπνων Λύσεων

- Άνθρωπος-Κινητικότητα-Συνεργασία (σύλλογοι γονέων, τοπικές κοινότητες)
  - Μεταφορά παιδιών στο σχολείο
  - Κοινωνικές/Εθελοντικές υπηρεσίες courier
  - Κοινόχρηστη κινητικότητα
  - Κοινόχρηστες υποδομές (ποδήλατα, σταθμοί φόρτισης)
- Άνθρωπος-Ζωή-Συνδεσιμότητα (γιατροί, φαρμακεία, επιχειρήσεις, εθελοντικές οργανώσεις, τοπικές κοινότητες)
  - Τηλεϊατρική
  - Υποστήριξη Ηλικιωμένων

Παραδείγματα Έξυπνων Λύσεων

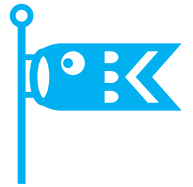
- Περιβάλλον-Διακυβέρνηση (τοπικές κοινότητες, επιχειρήσεις, ΜΚΟ)
  - Διαχείριση απορριμμάτων & ανακύκλωση
    - Διάθεση κοινοτικών πόρων-χώρου συλλογής, Αξιοποίηση από επιχειρήσεις ανακύκλωσης
    - Παραγωγή compost ή εκμετάλλευση παραπροϊόντων αγροτικής παραγωγής σε κοινοτικό επίπεδο (κυκλική οικονομία)
    - Έξυπνη διαχείριση απορριμμάτων
  - Προστασία Περιβάλλοντος
    - Προστασία Δασών - Δημιουργία Ζωνών Προστασίας Χωριού – Ανάπλαση καμένων εκτάσεων
- Βιοοικονομία – αξιοποίηση αγροτικών παραπροϊόντων
  - π.χ. δίκτυο συλλογής κλαδεμάτων, υπολειμμάτων αγροτικών/μεταποιητικών δραστηριοτήτων προς παραγωγή pellet από ενδιαφερόμενη επιχείρηση – παροχή τελικού προϊόντος στην κοινότητα (κατοίκους, σχολεία, επιχειρήσεις)

Παραδείγματα Έξυπνων Λύσεων

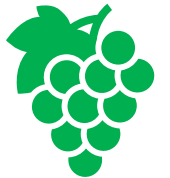
- Οικονομία-Ζωή (κοινότητες, σύλλογοι, επιχειρήσεις, συνεργατικά σχήματα)
  - Προγραμματισμός/σχεδιασμός τοπικών αγροτικών εκδηλώσεων
  - Δίκτυα οικοτουρισμού (ορειβατικές, ποδηλατικές διαδρομές κλπ)
  - Διάσπαρτα ξενοδοχεία (distributed hotels)
  - Κοινοτικά εργαστήρια (παραγωγή-προώθηση τοπικών προϊόντων) – (μεταποίηση, τυποποίηση σε μικρή κλίμακα – προώθηση/marketing)
  - Δίκτυα παραγωγών τοπικών προϊόντων – οικοτεχνία/βιοτεχνία
- Περιβάλλον-Οικονομία (επιχειρήσεις, συνεργατικά σχήματα, δημόσιοι φορείς)
  - Μικρές ενεργειακές κοινότητες
  - Κοινωνικές επιχειρήσεις αξιοποίησης τοπικών πόρων

Παραδείγματα Έξυπνων Λύσεων

- Άνθρωπος-Ζωή-Διακυβέρνηση (τοπικές κοινότητες, εθελοντικές οργανώσεις, σύλλογοι)
  - Αίθουσες κινηματογράφου/πολιτισμού (προβολές-εκδηλώσεις) – διασύνδεση πολλών κοινοτήτων με ψηφιακή τεχνολογία
  - Τοπικά κοινοτικά καταστήματα αιειφορίας
  - Συνεργασία κοινοτήτων και τουριστικών φορέων για την δημιουργία πολιτιστικών εκδηλώσεων
  - Χώροι αθλητισμού – πολιτισμού (αξιοποίηση – βελτίωση – κοινή χρήση πόρων)

Ανάλυση: Παράδειγμα #1

- **Κινητικότητα-Μεταφορές-Συνδεσιμότητα:** Συνδυαστικό σύστημα car pooling / δημόσιας μεταφοράς για την εξυπηρέτηση μετάβασης παιδιών στα σχολεία από απομακρυσμένα χωριά
  - Οργανώσεις/Σύλλογοι γονέων σε συνεργασία με Περιφερειακές Δνσεις Εκπαίδευσης και Δήμους
  - Σύστημα καταγραφής αναγκών μετακίνησης – υποδοχής αιτήσεων
  - Διαθεσιμότητες γονέων/κηδεμόνων κλπ κατοίκων γειτονικών χωριών
  - Matching δρομολογίων και σχεδιασμός προγράμματος μεταφοράς
  - Συνεργασία με τοπικές επιχειρήσεις μεταφοράς (ταξί, ιδιωτ. Λεωφορεία) για κάλυψη «λευκών» περιοχών / ημερών με στόχο την ελαχιστοποίηση του κόστους
  - Πιστοποίηση/δέσμευση συμμετεχόντων στο πρόγραμμα

Ανάλυση: Παράδειγμα 2

Κυκλική οικονομία: Αξιοποίηση παραπροϊόντων αγροτικών εκμεταλλεύσεων για παραγωγή pellet ή αξιοποίηση σε συλλογικό/κοινοτικό επίπεδο

- Οργανώσεις παραγωγών, τοπικές κοινότητες, δασαρχεία, κάτοικοι γειτονικών κοινοτήτων
- Οργάνωση «συνεργατικού» συστήματος συλλογής βιομάζας (π.χ. κλαδέματα ελαιώνων ή υπολείμματα καθαρισμών δημοτικών χώρων, δασοκομικών- δενδροκομικών χειρισμών)
- Διάθεση κατάλληλης δημοτικής έκτασης για την μεταφορά, συλλογή της βιομάζας
- Σύστημα οργάνωσης συλλογής με κοινά μέσα, υποδοχής - καταγραφής ποσοτήτων
- Διάθεση σε επιχείρηση μεταποίησης για παραγωγή pellet (αν η επένδυση γίνει από τοπική επιχείρηση -> χρηματοδότηση μέσω Leader ή άλλου προγράμματος εφόσον οι ανάγκες είναι μεγάλες) [ή με αντίτιμο που θα επιστρέφει στην κοινότητα]
- Εναλλακτικά: δημιουργία μικρής ενεργειακής κοινότητας για αυτοπαραγωγή (community wood recycling)
- Διάθεση τελικού προϊόντος σε επιχειρήσεις (π.χ. ξενοδοχεία), δημοτικά κτίρια (σχολεία, ΚΑΠΗ) και νοικοκυριά της περιοχής με χαμηλό κόστος ανάλογα με την συνεισφορά

Πως? Τα βήματα...

Προετοιμασία/σχεδιασμός νέων τοπικών Στρατηγικών

- Διάγνωση αναγκών – δυνατοτήτων (επιπέδου ψηφιακής ωριμότητας και ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ) σε τοπικό επίπεδο
- Διαβούλευση: Υποβολή προτάσεων/ιδεών από τις κοινότητες, συλλόγους κλπ φορείς της περιοχής – όχι απλή απαρίθμηση των προβλημάτων (τα ξέρουμε)
- Τεκμηριωμένη ενσωμάτωση στην ανάλυση SWOT της ΟΤΔ
- Στοχευμένος σχεδιασμός και επιλογή παρεμβάσεων στην Στρατηγική των νέων LEADER/CLLD
- Επιλογή και εξασφάλιση υλοποίησης αρκετών μικρών, απλών, βιώσιμων, εύκολα υλοποιήσιμων έργων

Τι δεν είναι «Έξυπνο»

- Εμπλοκή με περίπλοκο και χρονοβόρο θεσμικό πλαίσιο – μη βιώσιμη υλοποίηση
- Απαίτηση πολύ υψηλών πόρων - μεγάλης έκτασης έργο
- Μη διασφάλιση συμμετοχής κοινότητας/εθελοντών ή ιδιωτικής συμμετοχής – στήριξη μόνο σε ένα φορέα υπεύθυνο για το έργο
- Μη διασφάλιση εκπαίδευσης/κατάρτισης εμπλεκόμενων πολιτών/φορέων
- Δεν αξιοποιεί πλεονεκτήματα, δυναμικό ή πόρους της περιοχής
- Δεν επιλύει ανάγκες των κατοίκων της περιοχής
- Ότι μπορεί να τύχει ενίσχυσης με παρόμοιους όρους από άλλα Μέτρα του Πυλώνα 2 της ΚΓΠ ή άλλα Προγράμματα του ΕΣΠΑ (αυτόνομα) – π.χ. συμβατικές δράσεις στον τουρισμό, μεταποίηση, πολιτισμό κ.λπ.

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας!!!